

ความกดดันทางสังคมและผลกระทบทางสุขภาพที่มีต่อผู้หญิง:

มุมมองที่หายไป... ในเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์

สังคมไทยมีความคาดหวังต่อบทบาทแม่และเมียของผู้หญิงสูง โดยเมื่อมีคู่แล้ว ผู้หญิงก็ถูกคาดหวังให้ผลิตทายาท หากไม่สามารถให้กำเนิดลูกได้ ผู้หญิงก็ถูกทำให้เชื่อว่าร่างกายตนเองมีความผิดปกติ เป็นผู้หญิงที่ไม่สมบูรณ์ และเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ไม่สามารถสร้างครอบครัวอบอุ่นที่ประกอบด้วยพ่อ แม่ และลูกได้ ความคาดหวังหรือค่านิยมของสังคมทำให้ผู้หญิงที่มีบุตรยาก (แม้ในกรณีที่สาเหตุของการมีบุตรยากมาจากฝ่ายชายก็ตาม) หรือผู้หญิงที่ไม่ต้องการมีลูก ถูกกดดันด้วยคำถามซ้ำๆ จากครอบครัว หรือคนรอบข้างว่า “แต่งงานมานานแล้ว ทำไมยังไม่มีลูก” จนต้องพึ่งพาเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ที่ในปัจจุบันยังมีราคาสูง

เมื่อเข้าสู่กระบวนการใช้เทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์แล้ว ผู้หญิงยังต้องเผชิญกับผลกระทบทางสุขภาพอีกด้วย เพราะแม้ว่าการมีบุตรยากจะมีสาเหตุมาจากผู้ชายและผู้หญิงในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน แต่เมื่อต้องพึ่งพาเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ เทคนิควิธีการต่างๆ เหล่านี้ล้วนแต่ดำเนินการต่อร่างกายผู้หญิง ตั้งแต่การใช้ยากระตุ้นการตกไข่ การเจาะนำไข่ออกภายนอกร่างกาย การใส่เซลล์สืบพันธุ์ของหญิงและชายในก่อนนำไข่การใส่ตัวอ่อนมากกว่า 1 ฟองกลับเข้าไปในมดลูก เป็นต้น วิธีการเหล่านี้มีผลกระทบต่อร่างกายและจิตใจผู้หญิงเป็นอย่างมาก แต่กลับไม่มีการศึกษาผลกระทบต่อสุขภาพผู้หญิงอย่างเป็นระบบ นอกจากนี้ ยังกล่าวได้ว่าประเทศไทยไม่มีข้อมูลสถิติเกี่ยวกับเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ที่สมบูรณ์และครบถ้วน เนื่องจากมีสถานบริการบางแห่งเท่านั้นที่ยื่นทะเบียนกับแพทยสภา ซึ่งส่วนใหญ่เป็นสถานบริการภาครัฐ

เอกสารนี้ผลิตโดย

มูลนิธิสร้างเสริมสุขภาพผู้หญิง (สคส.) เพื่อเผยแพร่ข้อมูลจากงานวิชาการที่ได้มาตรฐานเพื่อให้เป็นประโยชน์แก่ผู้สนใจ ข้อมูลในเอกสารนี้สามารถเผยแพร่ พิมพ์ซ้ำ หรือนำไปปรับใช้ได้อย่างอิสระโดยไม่จำเป็นต้องขออนุญาตจากมูลนิธิฯ ก่อน

มูลนิธิสร้างเสริมสุขภาพผู้หญิง (สคส.)

เป็นองค์กรพัฒนาเอกชนไม่แสวงกำไร ที่ก่อตั้งขึ้นเพื่อดำเนินงานด้านสิทธิทางเพศและอนามัยการเจริญพันธุ์ของผู้หญิง โดยดำเนินงานด้านการศึกษาริวิจัย การผลิตสื่อข้อมูลความรู้ งานเครือข่ายและการรณรงค์ เพื่อให้ปัญหาสุขภาพผู้หญิงได้รับการป้องกันและแก้ไข ผู้หญิงได้รับการคุ้มครองสิทธิ และมีข้อมูลรอบด้านเพื่อการตัดสินใจเรื่องเกี่ยวกับสุขภาพทางเพศ และอนามัยการเจริญพันธุ์ได้ด้วยตัวเอง ติดต่อ สคส.:

โทรศัพท์ 0-2591-1224 ถึง 5

โทรสาร 0-2591-1099

อีเมล contact@whaf.or.th

เว็บไซต์ www.whaf.or.th

ข้อมูลสถิติที่เกี่ยวกับเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์

- สถานบริการที่ได้รับอนุญาตให้ดำเนินงานด้านเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ในประเทศไทยมีทั้งหมด 30 แห่ง อยู่ในกรุงเทพมหานคร 20 แห่ง ในจำนวนนี้มีเพียง 12 แห่งที่เป็นสถานบริการของรัฐ ที่เหลืออีก 18 แห่ง เป็นสถานบริการของเอกชน
- โดยเฉลี่ยแล้ว อัตราความสำเร็จในการใช้เทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์อยู่ที่ 30% ต่อการเก็บไข่แต่ละครั้ง แต่ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับอายุของผู้มารับบริการด้วย
- คาดว่าในประเทศไทยมีเด็กที่เกิดจากการใช้เทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ประมาณ 500 คนต่อปี

ปัญหาการใช้เทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ ในประเทศไทยสถานการณ์เท่าที่เรามีข้อมูล

ในการสัมมนา “เครือข่ายผู้หญิงกับวิศวะพันธุกรรมศาสตร์และชีวจริยธรรม” และการประชุมระดมสมองเพื่อสร้างข้อเสนอเชิงนโยบายเรื่อง “ผู้หญิงกับการใช้เทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์” ได้มีการรวบรวมสถานการณ์

ปัญหาการใช้เทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ในประเทศไทย ผ่านมุมมองและประสบการณ์ของบุคลากรแพทย์ผู้ให้บริการเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ นักวิชาการสาธารณสุข นักวิชาการสตรีศึกษา และนักกิจกรรมประเด็นผู้หญิง รวมทั้งผู้ที่เคยผ่านกระบวนการใช้เทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ ดังนี้

- เรื่องราวการใช้เทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์มักถูกถ่ายทอดผ่านทางสื่อมวลชน ซึ่งมักเสนอข่าวด้านความสำเร็จมากกว่าความล้มเหลว
- คู่สามีภรรยาส่วนใหญ่ที่มารับบริการมักได้ข้อมูลจากสื่อ และคิดเอาเองว่าตนมีบุตรยาก บางรายยังไม่อยู่ในภาวะมีบุตรยาก หรือไม่ได้ต้องการมีบุตรจริง แต่ถูกกดดันจากครอบครัว
- ผู้ที่มารับบริการอาจไม่ได้รับข้อมูลที่ครบถ้วนจากผู้ให้บริการ หรือเป็นการให้ข้อมูลจากมุมมองและภาษา ทางการแพทย์ที่ผู้รับบริการไม่สามารถเข้าใจได้ ทำให้ไม่สามารถตัดสินใจเลือกที่จะใช้/ไม่ใช้เทคโนโลยีนี้ได้
- การใส่ตัวอ่อนเข้าไปในมดลูกมากเกินไป จะมีผลกระทบต่อสุขภาพของแม่และเด็กเป็นอย่างมาก ทั้งในขณะตั้งครรภ์ และกระบวนการคลอด แม้กระทั่งเมื่อสามารถคลอดลูกแฝดสี่ หรือแฝดห้าอย่างปลอดภัยแล้ว ก็ยังอาจจะมีผลกระทบทางเศรษฐกิจ ตามมา
- อุดมการณ์ครอบครัวอบอุ่น ทำให้ผู้หญิงเชื่อว่าเป็นผู้หญิงของตนจะสมบูรณ์ก็ต่อเมื่อสามารถให้กำเนิดลูกได้ หากแต่งงานแล้วไม่สามารถมีลูกได้ มักถูกมองว่าร่างกายมีความบกพร่อง เป็นสาเหตุหนึ่งที่กดดันผู้หญิงให้ต้องพึ่งพาเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์

สคส
ศูนย์วิจัยและพัฒนาสุขภาพผู้หญิง (สคส.)

เอกสารที่ผลิตโดย

มูลนิธิสร้างความสำเร็จเรื่องสุขภาพผู้หญิง (สคส.) เพื่อเผยแพร่ข้อมูลจากงานวิชาการที่ได้มาตรฐานเพื่อเป็นประโยชน์แก่ผู้สนใจ ข้อมูลในเอกสารนี้สามารถเผยแพร่ พิมพ์ซ้ำ หรือนำไปปรับใช้โดยอ้างอิงแหล่งที่มาอย่างถูกต้อง และใช้ในกิจกรรมที่ไม่แสวงกำไรได้โดยไม่ต้องขออนุญาตจากมูลนิธิฯ ก่อน

มูลนิธิสร้างความสำเร็จเรื่องสุขภาพผู้หญิง (สคส.)

เป็นองค์กรพัฒนาเอกชนไม่แสวงกำไร ที่ก่อตั้งขึ้นเพื่อดำเนินงานด้านสิทธิทางเพศและอนามัยการเจริญพันธุ์ของผู้หญิง โดยดำเนินงานด้านการศึกษาวิจัย การผลิตสื่อข้อมูลความรู้ งานเครือข่ายและการรณรงค์ เพื่อแก้ปัญหาสุขภาพผู้หญิงได้รับการป้องกันและแก้ไข ผู้หญิงได้รับการคุ้มครองสิทธิ และมีข้อมูลรอบด้านเพื่อการตัดสินใจเรื่องเกี่ยวกับสุขภาพทางเพศ และอนามัยการเจริญพันธุ์ได้ด้วยตัวเอง ติดต่อ สคส. โทรศัพท์ 0-2591-1224 ถึง 5

โทรสาร 0-2591-1099

อีเมล contact@what.or.th

เว็บไซต์ www.what.or.th

- ภาวะการมีบุตรยากไม่ใช่เรื่องของคนกลุ่มเล็กๆ ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีเท่านั้น แต่ยังเป็นปัญหาของคนที่มียรายได้น้อยด้วย ซึ่งต้องการใช้เทคโนโลยีนี้เช่นกัน แต่ไม่สามารถเข้าถึงได้ทั้งข้อมูลและบริการ
- หากผู้รับบริการไม่ประสบความสำเร็จในการมีบุตร หรือสมหวังเมื่อเข้าสู่กระบวนการนี้ในปีที่สอง ปีที่สาม หรือปีที่สี่ ผู้รับบริการจะเผชิญกับความผิดหวังไปเรื่อยๆ ส่งผลต่อจิตใจของผู้รับบริการและครอบครัว
- ขาดการศึกษาวิจัยอย่างเป็นระบบเกี่ยวกับผู้ที่เข้าสู่กระบวนการเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ ทั้งในแง่เหตุผลที่ตัดสินใจเข้าสู่กระบวนการ อุปสรรคต่อการใช้ชีวิตประจำวัน และผลกระทบต่อสุขภาพ
- ในกระบวนการใช้เทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ มีความสัมพันธ์เชิงอำนาจในระดับต่างๆ เกิดขึ้น ได้แก่
  - ความสัมพันธ์ระหว่างแพทย์กับคนไข้ ซึ่งเป็นเรื่องของอำนาจระหว่างผู้ที่ควบคุมความรู้ กับผู้ที่รู้น้อยกว่า ขาดการถ่ายทอดความรู้ หรือเป็นการถ่ายทอดโดยใช้ภาษาทางการแพทย์ที่ผู้รับบริการไม่สามารถเข้าใจได้
  - ความสัมพันธ์เชิงพาณิชย์ระหว่างอุตสาหกรรมวิทยาศาสตร์การแพทย์กับผู้บริโภค เป็นความสัมพันธ์ในระบบทุนนิยมที่แสวงหากำไรเป็นหลัก
  - ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศพัฒนาแล้วในฐานะผู้ควบคุมและส่งออกเทคโนโลยี กับประเทศกำลังพัฒนาในฐานะผู้ซื้อ/ใช้เทคโนโลยี

มุมมองและองค์ความรู้ที่หายไป

ก่อนที่จะมีการกำหนดนโยบายที่เกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ ควรเปิดพื้นที่ทางสังคม ให้มีการอภิปรายกันให้กว้างขวาง เพื่อประมวลความเห็นของสังคมต่อประเด็นเชิงจริยธรรมต่างๆ ดังนี้

- ใครบ้างคือผู้ที่เหมาะสมจะใช้เทคโนโลยีนี้ ยกตัวอย่างเช่น คู่เพศเดียวกัน คู่ผู้ติดเชื้อเอชไอวี คนโสด คนที่ยังไม่แน่ชัดว่าอยู่ในภาวะมีบุตรยาก เป็นต้น จะสามารถใช้เทคโนโลยีนี้ได้หรือไม่
- ใครบ้างคือผู้จะได้รับประโยชน์จากการให้บริการช่วยการเจริญพันธุ์ และใครคือผู้ที่จะได้รับผลกระทบเชิงลบบ้าง ผลกระทบนั้นคืออะไรบ้าง และจะสร้างกลไกคุ้มครองอย่างไร
- ควรใส่ตัวอ่อนกลับเข้าไปในมดลูกได้สูงสุดกี่ฟอง และใครคือผู้ตัดสินใจในเรื่องนี้
- ควรมีแนวทางการจัดการกับตัวอ่อนที่เหลือใช้ในคลินิกรักษาผู้มีบุตรยากอย่างไร เช่น หากจะทำลายใครเป็นผู้ตัดสินใจ หากเก็บรักษา ควรเก็บเป็นระยะเวลาเท่าใด ใครเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่าย หรือหากมีการนำไปใช้ในการทำวิจัยเซลล์ต้นกำเนิด จะถือว่าใครเป็นเจ้าของตัวอ่อนนี้
- การนำเทคโนโลยีเพื่อตรวจสอบและคัดเลือกเพศและพันธุกรรมของตัวอ่อน (Pre-implantation Genetic Diagnosis-PGD) มาใช้ถือว่ามีความเหมาะสมหรือไม่เหมาะสมหรือไม่เหมาะสมในกรณีแบบใด

แนวทางกำหนดนโยบายเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ เพื่อคุ้มครองสุขภาพผู้หญิง

ในการประชุมระดมสมองทั้ง 2 ครั้ง ผู้เกี่ยวข้องที่เข้าร่วมต่างมีความเห็นตรงกันว่า กฎหมายไม่ใช่สิ่งจำเป็นเร่งด่วน เพราะกฎหมายที่ไม่มีฐานรองรับจากสังคมจะไม่สามารถกำกับดูแลการใช้เทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ได้จริง จึงควรเริ่มต้นโดย

- ศึกษาวิจัยเพื่อทำความเข้าใจว่า สังคมไทยมีความเห็นต่อเรื่องการมีบุตรยาก และการใช้เทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์อย่างไร เพื่อกำหนดทิศทางสังคมว่าต้องการสร้างกฎ กติกาเพื่อควบคุมการใช้เทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์หรือไม่ ในลักษณะใด

เอกสารนี้ผลิตโดย

มูลนิธิสร้างความสำเร็จเรื่องสุขภาพผู้หญิง (สคส.) เพื่อเผยแพร่ข้อมูลจากงานวิชาการที่ได้มาตรฐานเพื่อให้เป็นประโยชน์แก่ผู้สนใจ ข้อมูลในเอกสารนี้สามารถเผยแพร่ พิมพ์ซ้ำ หรือนำไปปรับใช้โดยอ้างอิงแหล่งที่มาอย่างถูกต้อง และใช้ในกิจกรรมที่ไม่แสวงกำไรโดยไม่ต้องขออนุญาตจากมูลนิธิฯ ก่อน

มูลนิธิสร้างความสำเร็จเรื่องสุขภาพผู้หญิง (สคส.)

เป็นองค์กรพัฒนาเอกชนไม่แสวงกำไร ที่ก่อตั้งขึ้นเพื่อดำเนินงานด้านสิทธิทางเพศและอนามัยการเจริญพันธุ์ของผู้หญิง โดยดำเนินงานด้านการศึกษารววิจัย การผลิตสื่อข้อมูลความรู้ งานเครือข่ายและการณรงค์ เพื่อให้ปัญหาสุขภาพผู้หญิงได้รับการป้องกันและแก้ไข ผู้หญิงได้รับการคุ้มครองสิทธิ และมีข้อมูลรอบด้านเพื่อการตัดสินใจเรื่องเกี่ยวกับสุขภาพทางเพศ และอนามัยการเจริญพันธุ์ได้ด้วยตัวเอง ติดต่อ สคส.: โทรศัพท์ 0-2591-1224 ถึง 5 โทรสาร 0-2591-1099 อีเมลล์ contact@what.or.th เว็บไซต์ www.what.or.th

- จัดให้มีสานเสวนา (dialogue) อย่างต่อเนื่อง ระหว่างบุคลากรการแพทย์ที่มีความรู้ในเชิงเทคโนโลยีกับกลุ่มที่มีกระบวนการทัศนต่างออกไป เช่น กลุ่มคนที่ทำงานในประเด็นผู้หญิง นักวิชาการสตรีศึกษา และผู้ที่เข้าสู่กระบวนการใช้เทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ เป็นต้น เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและข้อมูลในหลากหลายแง่มุม
- ศึกษาผลกระทบของเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ ทั้งในแง่ของผลกระทบต่อสุขภาพผู้หญิง และผลกระทบในเชิงสังคม เช่น ความรู้สึกและการรับรู้ตัวตนของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ซึ่งประกอบด้วยบุคลากรแพทย์ผู้ให้บริการ ผู้หญิงที่รับบริการสามีและครอบครัว เป็นต้น
- ให้ความรู้ที่สร้างความเข้มแข็งแก่ผู้หญิง เพื่อให้สามารถตัดสินใจเลือกได้ว่าจะใช้เทคโนโลยีนี้หรือไม่ และใช้อย่างไร โดยข้อมูล/ความรู้นั้นต้องประกอบด้วยข้อมูลด้านเทคนิค และความรู้ในเชิงสังคม เพื่อให้ผู้หญิงได้ตั้งคำถามเกี่ยวกับค่านิยมและทัศนคติของสังคมในเรื่องความเป็นแม่ อุดมการณ์ครอบครัวอบอุ่น และสามารถตัดสินใจได้เองว่าต้องการจะเป็นแม่จริง ๆ หรือไม่
- เผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ โดยออกแบบวิธีให้ข้อมูลที่จะไม่ทำให้เกิดความตระหนกตกใจ แต่เป็นการสร้างความเข้าใจและทำให้เกิดความมั่นใจที่จะตัดสินใจในเรื่องของตนเองได้ ซึ่งควรมีหน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการให้ข้อมูลและคำปรึกษาเกี่ยวกับสุขภาพผู้หญิงโดยเฉพาะ
- กำหนดนโยบายสาธารณสุขที่คุ้มครองผู้ที่อยู่ในภาวะมีบุตรยาก โดยเน้นความเป็นธรรมในการกระจายสถานบริการ ให้ผู้มีรายได้น้อยสามารถเข้าถึงบริการที่มีคุณภาพ ในราคาที่สามารถจ่ายได้ และการกำหนดนโยบายต้องไม่ตอกย้ำความเชื่อผิดๆ ที่ว่าผู้หญิงที่แต่งงานแล้วต้องมีลูก จึงจะเป็นผู้หญิงที่สมบูรณ์
- ตั้งคณะทำงานเฉพาะกิจ (task force) ที่มีองค์ประกอบจากทุกภาคส่วน เพื่อติดตามสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีนี้ โดยมีอำนาจหน้าที่เชื่อมโยงกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และกำหนดแผนปฏิบัติการรองรับสถานการณ์ เช่น การทำวิจัยการเผยแพร่ข้อมูล การจัดให้มีเวทีเสวนาในวงกว้าง โดยรัฐสนับสนุนงบประมาณ และกำหนดให้หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องทำงานร่วมกับคณะทำงานนี้

ข้อมูลอ้างอิง

1. มูลนิธิสร้างความสำเร็จเรื่องสุขภาพผู้หญิง. รายงานการเสวนา “เครือข่ายผู้หญิงกับวิศวะพันธุกรรมศาสตร์และชีวจริยธรรม”, 4 พฤศจิกายน 2548: กรุงเทพมหานคร.
2. มูลนิธิสร้างความสำเร็จเรื่องสุขภาพผู้หญิง. รายงานการประชุมระดมสมองเพื่อสร้างข้อเสนอเชิงนโยบายเรื่อง “ผู้หญิงกับการใช้เทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์”, 1 ธันวาคม 2549: กรุงเทพมหานคร.
3. ราชวิทยาลัยสูตินรีแพทย์แห่งประเทศไทย. เทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ (Assisted Reproductive Technologies หรือ ART) จากเว็บไซต์ http://www.rtcog.or.th/news_detail.php?news_id=85 สืบค้นเมื่อวันที่ 15 มกราคม 2550